

Na taj je način osigurana, u formalnom smislu, i znanstvena cjelovitost ove monografije. Monografije, koja će ne samo zbog svoje predmetne raritetnosti, nego više zbog svoje ukupne znanstvene relevantnosti biti „kamen zaglavni“ za sva daljnja istraživanja Hrvata u Banatu te nezaobilazno vrelo za stjecanje potpune i istinite slike o hrvatskoj zajednici u Banatu, napose one „šokačke“ koja se veže uz Starčevo i Opovo.

Tomislav Žigmanov

Dražen Živić, Sandra Cvikić, Tomislav Žigmanov, *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini, aktualni trendovi, izazovi i perspektive*, Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata, Zagreb –Subotica, 2022., 237 str.

Znanstvena monografija *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini, aktualni trendovi, izazovi i perspektive* donosi glavne demografske, društvene i političke okolnosti, odrednice i preduvjete održivosti hrvatske nacionalne zajednice na području Vojvodine, odnosno Srbije.

Ova višeautorska monografija je podijeljena na tri poglavlja, a svako je obradio jedan od navedenih autora: „Demografske odrednice održivosti Hrvata u Vojvodini“ rad je dr. sc. Dražena Živića; „Srbijanski proces tranzicijske pravde i položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Vojvodini“ dr. sc. Sandre Cvikić, a „Hrvati u Srbiji i Vojvodini: osnovne povijesne i sociografske činjenice“ potpisuje Tomislav Žigmanov.

U prvom poglavlju knjige, demograf i geograf te znanstveni savjetnik u

trajnom zvanju u Institutu društvenih znanosti „Ivo Pilar“, dr. sc. Dražen Živić tumači demografske odrednice održivosti Hrvata u Vojvodini. On je analizirao, opisao i interpretirao aktualne trendove i procese ukupnog, prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva Vojvodine te oblikovanja parcijalnih demografskih struktura (biološka, ekonomska i obrazovna) hrvatskog stanovništva u Vojvodini. U pojedinim analizama obuhvaćeno je razdoblje od 1948. do u vrijeme objavljivanja monografije najnovijih podataka iz 2020., ali je posebni naglasak stavljen na tada posljednja dva nepotpuna međupopisna razdoblja (2002. – 2020.). Živić piše o demografskim promjenama i obilježjima Vojvodine nakon Drugoga svjetskog rata, o osnovnim obilježjima depopulacije Hrvata u Vojvodini od 1961. do 2011. te tumači prostorni kontekst demografske dinamike i razmještaja vojvođanskih Hrvata. Posebnu pozornost autor pridaje nepovoljnim odrednicama održivosti Hrvata u Vojvodini gdje kao demografske strukture ističe demografsko starenje i ostarjelost te društvenu (obrazovnu i ekonomsku) strukturu Hrvata u Vojvodini. Živić piše i o aktualnim trendovima u bioreprodukciji te demografskoj bilanci hrvatskoga stanovništva u Vojvodini (2002. – 2020.), a donosi i projekciju kretanja Hrvata u Vojvodini do 2050. godine, koje prema njemu nije nimalo optimistično jer predviđa da će ova zajednica imati 47 % stanovnika manje u odnosu na broj iz 2011.

Sociologinja i znanstvena suradnica u Institutu društvenih znanosti „Ivo Pilar“, dr. sc. Sandra Cvikić potpisuje drugo poglavlje monografije gdje se prezentira srbijanski proces tranzicijske

pravde i položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Vojvodini. U ovome poglavlju nalazi se rasprava o srbijanskom procesu tranzicijske pravde i položaju hrvatske nacionalne manjine od 1991. do objavljivanja monografije. Ova sociološka analiza pruža uvid u srbijanski proces tranzicijske pravde i prava hrvatske nacionalne manjine te tumači diskurs zakonskog normiranja života hrvatske nacionalne manjine i srbijanski proces tranzicijske pravde. U zaključku Cvikić piše pod kojim sociološkim uvjetima hrvatska manjina u Vojvodini može opstati i planirati svoj budući razvoj. Ona ovdje ističe kako je to jedino potpora matične države koja može društveno-politički osnažiti hrvatske zajednice.

U trećem poglavlju filozof i književnik iz Subotice Tomislav Žigmanov prezentira osnovne povijesne i sociografske činjenice Hrvata u Srbiji i Vojvodini. Autor donosi sažet pregled najprije dugostoljetne prisutnosti i prilika u novijoj povijesti hrvatskoga stanovništva u Srbiji, piše o tranziciji u Srbiji i njezinoj posljedici po Hrvate, izgradnji i razvoju manjinske institucionalne infrastrukture, tijelima manjinske samouprave te donosi napomenu o političkom organiziranju. Žigmanov obrađuje i područje kulture, informiranja i službene uporabe jezika u hrvatskoj zajednici te iznosi činjenice o obrazovanju na hrvatskome jeziku. Na koncu, autor zaključuje kako se pozicija Hrvata na području Srbije, odnosno Vojvodine kontinuirano pogoršavala zbog povijesnih, društvenih i političkih utjecaja te da je sada u, kako je naveo, vrlo zabrinjavajućem stanju i to ne samo u kontekstu odnosa drugih ili službene politike prema Hrvatima nego i u smislu vlastite, unutarhrvatske dezin-

tegriranosti i sve snažnije usmjerenosti prema asimilacijskim tendencijama.

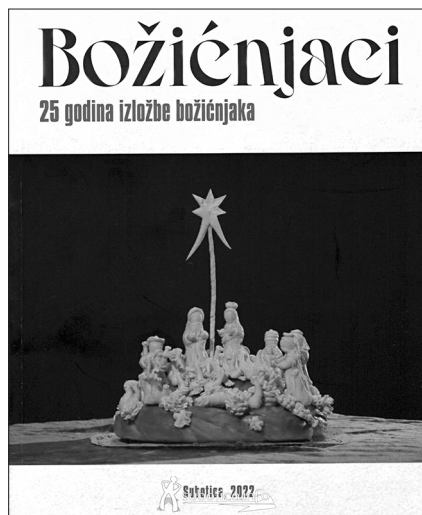
Monografija *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini, aktualni trendovi, izazovi i perspektive* važno je znanstveno djelo naročito za hrvatsku zajednicu u Srbiji jer osim što nudi analizu i pregled demografskih, društvenih i političkih okolnosti Hrvata u Vojvodini, odnosno Srbiji sadrži i njihovo tumačenje te znanstvenim činjenicama potkrijepljena moguća rješenja izazova održivosti.

Autori iz Hrvatske i Srbije kroz multidisciplinarni pristup istražuju hrvatsku nacionalnu zajednicu u Srbiji te ovo djelo treba biti nezaobilazna literatura i matične im države Hrvatske te domicilne Srbije kako bi se uzajamnim djelovanjem više činilo na održivosti Hrvata u Srbiji.

Monografija posebno dobiva na vrijednosti nakon objavljivanja rezultata Popisa stanovništva i kućanstava provedenog u Srbiji 2022. koji potvrđuje ovdje predviđeno demografsko erodiranje hrvatske zajednice te upozorava na oz-

biljnost i hitnost suočavanja nadležnih tijela i institucija u objema državama kako bi Hrvati u Srbiji opstali.

Jelena Dulić Bako

Božićnjaci: 25 godina izložbe božićnjaka, ur. Jelena Piuković, Katoličko društvo „Ivan Antunović“, Subotica, 2022., 88 str.

U nakladi Katoličkog društva „Ivan Antunović“ iz Subotice objavljena je publikacija *Božićnjaci: 25 godina izložbe božićnjaka* autorice Jelene Piuković, a u povodu jubilarne 25. izložbe *božićnjaka*. Tu su prigodni tekstovi i fotografije o izložbama koje su priređene u razdoblju od 1997. do 2021. godine. Autorica je i pročelnica Etnološkog odjela „Blaško Rajić“ spomenutog Društva, a recenziju potpisuje diplomirana etnologinja Bojana Poljaković Popović, tehnička urednica je Ivana Piuković. Publikacija je otisnuta u 300 primjeraka, ima 88 stranica u formatu 20 x 26 cm.

Sadržaj je podijeljen u nekoliko cjelina, što je u uvodu navela i sama urednica.

U predgovoru naslovljenom „Božićnjak“ (str. 5) mons. Stjepan Beretić približava nam pojam *božićnjaka* objašnjavajući što taj obredni kruh znači za zajednicu koja ga baštini, moguće izvore nastanka božićnjaka kao odgovor na potrebu prikaza Božića kroz jaslice, u uvjetima života na udaljenim salašima. Od počasnog mjesta na blagdanskome obiteljskom stolu do nastanka radionica za djecu i odrasle te izložbe koje su prigodom štampanja ovog izdanja proslavljali obljetnicu, *božićnjak* je prevalio dug put te autor navodi: „S bunjevačkim Hrvatom se tako raduju njegovi ukućani i sva stvorenja. Sve poznaje živoga Boga. /.../ Sve je plod rada ljudskih ruku. Sve se raduje Božiću.“

Slijedi tekst „Svečani kolač božićnjak“ (str. 6-7) u kojem autorica Bojana Poljaković Popović opisuje proces i važnost izrade *božićnjaka*. Pojašnjava potrebu da se ovakvo kulturno dobro bunjevačkih Hrvata Bunjevaca pretoči u godišnju izložbu i radionice, u svrhu animiranja žena kako bi prenijele svoja znanja ili naučile tehniku izrade božićnog kolača mlađe generacije, te kako je tijekom godina to preraslo u svojevršno umijeće koje se graniči s umjetnošću. „No u suvremenom kontekstu ove inovacije i kreativni potencijali autorica upućuju na neminovnost promjena kojima je izložena svaka živuća tradicija, ili koja se obnavlja, ali istodobno i na želju da se ona nastavi njegovati i u budućnosti.“, zaključuje autorica (str. 7).

Tekst Alojzija Stantića „Božićnjak“ (str. 8-9) prenesen je iz katoličkog mjesečnika *Zvonik* (iz 1998.) i zanimljiv je zbog opisa izrade božićnjaka na salašu u nekadašnje vrijeme.